

Roditelj,
djete i
škola

Naziv brošure

„Roditelj, dijete i škola“- drugo izdanje

Grupa autora:

Amer Šenderović, dipl.socijalni radnik

Ramiz Murtić, dipl. socijalni radnik

Aldijana Zagorac, dipl.psiholog

Nataša Kahrimanović, prof. pedagogije

Izdavač:

Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“

Urednik i lektor:

Dijana Simanić, prof.bos.jezika

Tehničko uređenje i dizajn:

Amer Šenderović, dipl.scr.

Godina izdanja:

2014.godina

Zabranjeno je umnožavanje u komercijalne svrhe.

Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ Sarajevo pripada mreži ustanova socijalne zaštite, koja je u svom djelokrugu rada usmjerena na pružanje stručne psihosocijalne pomoći i podrške građanima.

Djelatnost ustanove je najopštije predstavljena kroz slijedeće oblasti:

- *pružanje psihosocijalne podrške i savjetodavno-terapeutskog tretmana klijenata;*
- *priprema, koncipiranje i realizacija projekata primarne prevencije baziranih na prethodno provedenim istraživanjima i sondiranjima psihosocijalnih problema, pojava i potreba pojedinaca, porodica i društvenih grupa;*
- *stručna i profesionalna pomoć i podrška institucijama i organizacijama koje se bave porodicom u skladu sa njihovim potrebama i mogućnostima same Ustanove, te permanentno i kontinuirano stručno usavršavanje kadrova u oblasti psihosocijalne zaštite.*

*Vizija naše djelatnosti je:
"Funkcionalna porodica - sretno društvo"*

*Misija naše ustanove:
"Pružanje psihosocijalnih usluga građanima Kantona Sarajevo i šire, s ciljem podrške, pomoći i zaštite porodice kao nukleusa društva..."*

SADRŽAJ:

I UVOD	5
II SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH-PROSTOR KREATIVNOG DJELOVANJA	6
Pojam slobodno vrijeme	6
Kako djeca i mladi provode slobodne vrijeme?	6
Faktori organiziranja slobodnog vremena	7
Škola i slobodno vrijeme djece i mladih	7
Vršnjaci i slobodno vrijeme djece i mladih	8
Masmediji i slobodno vrijeme djece i mladih	9
Porodica i slobodno vrijeme djece i mladih	10
Aktivnosti u slobodnom vremenu	13
Kreativno korištenje slobodnog vremena	13
Slobodno vrijeme djece i mladih – preporuke za roditelje	14
III UNUTRAŠNJA MOTIVACIJA DJETETA - KAKO JE POTICATI UNUTAR PORODICE	15
Šta je motivacija	15
Podjela motivacije	16
Uobičajeni uzroci pada motivacije	19
Poticanje unutrašnje motivacije kod djece u krugu porodice - preporuke za roditelje	20
IV ODGOJNI STILOVI RODITELJA I NJIHOV UTJECAJ NA DIJETE	22
Autoritarni (strogi) odgojni stil	22
Popustljivi (prezaštićujući) odgojni stil	23
Ravnodušan ili indiferentan odgojni stil	23
Autoritativni (demokratski) odgojni stil	24
Utjecaj odgojnih stilova na dijete - preporuke za roditelje	25
V LITERATURA	27

Poštovani roditelji,

s obzirom da se današnje roditeljstvo nalazi pod plaštom mnogobrojnih zahtjeva i odgovornosti priredili smo za vas drugo izdanje brošure „ Roditelj, dijete i škola“ sa željom da vam pružimo podršku u tome. Ovo izdanje kao i prethodno također predstavlja sublimaciju naših predavanja za roditelje o temama :

„Slobodno vrijeme djece i mladih – prostor kreativnog djelovanja“, „Unutrašnja motivacija djece – kako je poticati unutar porodice“ i „ Odgojni stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na dijete“, koja smo realizirali kroz 157 predavanja u 62 osnovne škole u Kantonu Sarajevu uz učešće 3810 roditelja.

Uvažavajući važnost vaše roditeljske uloge, ovom brošurom želimo vam pomoći da upotpunite svoja saznanja i podstaknete dječiju kreativnost za vannastavne aktivnosti pružajući im podršku u organiziranju slobodnog vremena, te saznate koji roditeljski interesi i stavovi utječu na slobodno vrijeme djece.

Drugo izdanje brošure „ Roditelj, dijete i škola“ vam može pomoći da saznate i koji su to najčešći uzroci pada motivacije kod djece, prepoznate osobine dobro motiviranog djeteta, te načine na koje možete poticati i razvijati unutrašnju motivaciju kod djece.

Također, kroz ovu brošuru nudimo vam priliku da se podsjetite zašto je važno poznavati porodični sistem, odgojne stilove i njihov utjecaj na rast i razvoj djece.

Kantonalna javna ustanova „ Porodično savjetovalište“

II SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH – PROSTOR KREATIVNOG DJELOVANJA

POJAM SLOBODNO VRIJEME

Postoje različita određenja slobodnog vremena. Na našem govorom području često se za pojam slobodno vrijeme vezuje dokolica, rekreacija, razonoda, vanradno/neradno vrijeme, raspoloživo vrijeme, vrijeme za odmor, vrijeme za hobi, vrijeme za uživanje i slično.

Pored višestralih tumačenja, među teoretičarima nema potpune usaglašenosti oko ovog pojma. Slobodno vrijeme je sastavni dio cijelokupnog vremena kojim čovjek raspolaže; to je dio života svakog čovjeka, ono postoji u svakoj sredini i skoro svakog dana. Slobodno vrijeme je različito s obzirom na pol, uzrast, mjesto življjenja i interesovanja.

Na jednoj strani, postoji tumačenje da je slobodno vrijeme ono vrijeme koje je oslobođeno od bilo kakvog organiziranog rada i aktivnosti. Ipak, na drugoj strani postoje tumačenja da slobodno vrijeme predstavlja posebno organiziran i osmišljen dio vremena kojim pojedinac samostalno raspolaže i u kojem nastoji primijeniti različite aktivnosti koje ga ispunjavaju.

Stoga je prihvatljiva definicija prema kojoj je slobodno vrijeme „skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje informiranosti ili svoje obrazovanje, bilo da se dobrovoljno angažuje ili da ostvaruje svoju stvaralačku sposobnost pošto se oslobođi svojih profesionalnih, porodičnih i društvenih obaveza.“

Slobodnom vremenu se, dakle, pripisuju sljedeće uloge: *odmor, razonoda i razvoj pojedinca kao ličnosti*. Odmor ili odmaranje, čime se uklanja umor, doprinosi oporavljanju organizma od fizičkih i psihičkih opterećenja, ali predstavlja i pripremanje za nove aktivnosti. Razonodom ili zabavom pojedinac se oslobađa dosade ili monotonije. Razvoj ličnosti je funkcija koja se najteže ostvaruje. To je proces za samoostvarenje ličnosti, za razvijanje stvaralačkog ponašanja djece i mladih.

Međutim, treba naglasiti da je slobodno vrijeme uvijek dio određenog konteksta (porodice, škole, grupe vršnjaka, društva u cjelini i sl.), da uvijek proizilazi iz određenog društvenog konteksta i da utiče na društveni kontekst. Nemoguće je razdvojiti lični od društvenog konteksta slobodnog vremena, niti ga je moguće odvojiti od ostalih čovjekovih aktivnosti.

KAKO DJECA I MLADI PROVODE SLOBODNO VRIJEME ?

Mladi u mnogo većoj mjeri odlaze na zabave, izlaze u kafiće, učestvuju u igram na sreću ili ljenčare, a manje posjećuju bioskope, umjetničke izložbe, sportske događaje, pozorišne predstave; dvije trećine mladih ima na raspolaganju oko 3 sata slobodnog vremena dnevno. (Hrvatska, Ilišin, 2006)

Prema istraživanju djeca svoje slobodne vrijeme troše na: 46% TV, 33% mobilni telefon, 29% kompjuter. Svako peto dijete se bavi sportom. Po istom istraživanju 24% mladih trenira neki sport ili se njime bavi rekreativno, 85% mladih svakodnevno kod kuće koristi kompjuter, trećina uopšte ne čita, na TV najviše gledaju filmove, sport, serije, dok nikada ne gledaju informativne emisije. (Srbija, Grandić i Letić, 2009)

Zaključak:

Mladi nisu skloni slobodno vrijeme provoditi na aktivan i kreativan način, te je uočljiva njihova naklonjenost sadržajima koji omogućuju lahkú zabavu.

FAKTORI ORGANIZIRANJA SLOBODNOG VREMENA

Brojni su činioci koji utječu na organiziranje i ostvarenje slobodnog vremena djece i mladih. Između mnoštva faktora koji determiniraju slobodno vrijeme, najznačajniji su:

ŠKOLA I SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH

Škola nema samo obrazovnu funkciju. Osnovni ciljevi škole su usmjereni i na prenošenje društvenih vrijednosti, stavova i normi, tradicije, znanja i na pripremanje za buduće zanimanje.

Škola kao najmasovnija vaspitno-obrazovna institucija, koja zauzima najviše mjesto po značaju institucija u vaspitanju i obrazovanju djece i mladih, ima posebnu ulogu u vaspitanju djece i mladih za slobodno vrijeme. Otuda savremena škola treba da bude vodeća vaspitno-obrazovna ustanova i u vaspitanju za slobodno vrijeme. Da bi tu poziciju i zadržala, škola bi trebala više:

- podsticati razvoj stvaralaštva,
- voditi računa o vannastavnim aktivnostima učenika,
- posvetiti posebnu pažnju razvijanju različitih sposobnosti učenika.

Međutim, školstvo pokazuje tendenciju da duže traje i da u nastavu unosi što više znanstvenih, tehničkih i općeobrazovnih sadržaja.

Različita istraživanja pokazuju da:

- djeca i mladi su danas nesumnjivo intelektualno aktivniji od prošlih generacija, jer ih je škola okupirala svojim obavezama. Nezgoda nije u tome što su oni intelektualno aktivni, već što učenje u školi doživljavaju kao „rad“ i to shvaćen u otuđenom smislu riječi, kao obavezu nametnutu izvana, kao opterećenje. U analizama koliko djeca vremena troše na učenje, pokazalo se da im ostaje malo slobodnog vremena.
Škola bi trebala shvatiti da djeca trebaju slobodno vrijeme. Svaka deprivacija njihovih potreba utječe na njihov tjelesni, emotivni, intelektualni i socijalni razvoj. Promjene treba da idu u pravcu eliminiranja ili bar ublažavanja negativnog stava prema školi, koji je danas dominantan kod učenika.
- prelazak u srednju školu predstavlja prvu službenu diobu mlađih. Iako je sistem školovanja kod nas otvoren i omogućuje napredovanje ovisno o sposobnosti i motivaciji, rijetki su slučajevi njegovog adekvatnog korištenja. Mladi pohađaju različite škole, te se tako i više diferenciraju, npr. u ponašanju i okupljanju u slobodno vrijeme.

Najčešće zbog velikih obaveza roditelja, škola se našla pred izazovom kako da organizira produženi boravak u školi. Za realizaciju produženog boravka potrebno je da se ispune prostorni, materijalni i kadrovski uslovi. Produženi boravak djece u školi mora obuhvatiti aktivnosti slobodnog vremena. Potrebno je napomenuti da, ukoliko je ovakav oblik slobodnog vremena organiziran, on se najčešće odvija u sekcijama, družinama, društвima, kružocima i podrazumijeva kolektivni rad. Malo je individualnog rada koji isto tako ima veliki značaj u aktivnostima učenika i utječe na razvijanje stvaralačke sposobnosti i opće kulture mlađih.

S obzirom na specifičnost slobodnog vremena, postavlja se pitanje da li je potrebno planirati slobodno vrijeme. Programiranje je obavezno jer je ono pretpostavka organiziranog djelovanja. Specifično je zato što je ono neobavezno, a druge aktivnosti su obavezne. Naravno, potrebno je uraditi program aktivnosti čiji će sadržaj zavisiti od kreativnosti i umješnosti nastavnika u školi, kao i menadžmenta škole.

VRŠNJACI I SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH

U osjetljivom školskom dobu djeca postaju podložnija utjecaju od strane svojih vršnjaka. Važno je imati na umu da dječija, a posebno kasnija tinejdžerska prijateljstva mogu da imaju i veoma pozitivan utjecaj na djecu. Zato im treba pomoći da pronađu i odaberu prijatelje koji imaju interes i stavove slične onima koje razviju vaša djeca, uključujući i dobre ocjene i ispunjavanje školskih obaveza, poštovanje prema drugima, te izbjegavanje droga, cigareta, alkohola, itd.

Tokom puberteta, djeca se često kroz ponašanje izlažu različitim rizicima jer pokušavaju da pronađu sopstveni identitet i postanu nezavisni. To ih čini veoma podložnim za različita eksperimentiranja sa svim što je nedozvoljeno. Takvo ponašanje može još više da dođe do izražaja ako su pod pritiskom svojih vršnjaka. Zbog toga je važno da roditelji komuniciraju sa djecom čime se smanjuje mogućnost podložnosti negativnim uticajima i lošim navikama. Dokazano je da djeca koja često i otvoreno razgovaraju sa svojim roditeljima imaju mnogo manje šanse da počnu da eksperimentiraju sa drogama, cigaretama ili alkoholom.

Nesumnjivo, neki utjecaji su neizbjegni, ali i bezopasni. To je utjecaj u stilu oblačenja i frizure, vrste muzike itd. Ovdje intervencija skoro i da nije potrebna jer su to aspekti u kojima dijete treba da se identificira sa svojom grupom vršnjaka, i gdje mu zapravo vaš savjet i sugestija nisu ni potrebni. Ako vaše dijete ispunjava svoje školske obaveze redovno, ako ne konzumira cigarete, alkohol ili droge, pa ako ne ispoljava ozbiljno problematično ponašanje, potrebno je ignorisati manje važne segmente u kojima adolescent pokušava da pronađe svoje mjesto u društvu. Uplitanje u svaki izbor koji se ne poklapa sa zdravim načinom života ili razmišljanja, može eventualno da stvori ozbiljnije probleme.

Na žalost, nije samo loš utjecaj vršnjaka problem u ovom dobu. Djeca su izložena i drugim negativnim utjecajima putem interneta, TV-a, video igrica itd. Potrebno je imati kontrolu, ili barem znati kojim su sadržajima djeca izložena kako bi se na minimum sveli mogući negativni utjecaji.

MASMEDIJI I SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH

Sve je više djece kojoj je gledanje TV, igranje video igrica i korištenje interneta glavni sadržaj slobodnog vremena. Nerijetko to roditelji podržavaju, jer su lišeni brige gdje im je dijete. Većina roditelja ne ograničava vrijeme gledanja TV i korištenja interneta. Međutim, predugo gledanje TV bez nadzora roditelja otuđuje djecu i roditelje, pa tako TV postaje skriveni vaspitač djeteta. Mnogi kriteriji

vaspitanja se ruše i djeca saznaju stvari koje nisu primjerene njihovom uzrastu. Scene nasilja kojima je dijete izloženo u realnosti ili na ekranu uče ga oblicima agresivnog ponašanja. Vaspitanje djeteta za gledanje TV je zadatak porodice, pedagoške ustanove, kao i društvene zajednice.

Danas vjerovatno internet preuzima primat od TV-a kada je u pitanju „trošenje“ slobodnog vremena kod djece i mladih. Internet predstavlja najrasprostranjeniju aktivnost mladih u slobodnom vremenu (cca.14 sati sedmično), a zatim TV (10,5 sati sedmično) – 15% ukupnog vremena.

Od ranije je u pedagoškoj nauci poznat manifest negledanja televizije, prema kojem djeci ne treba zabraniti, već omogućiti da ne gledaju TV. Isto tako, korištenje interneta ne treba zabraniti, već djecu

treba usmjeravati da internet koriste samo kad je to neophodno. Facebook je postao trend, drugim riječima oni koji ga ne koriste ne prate trendove. Takvo tumačenje je pedagoški sasvim pogrešno, jer korištenje nečega treba da bude čin ličnog izbora i slobode pojedinca. Negativno je to što mladi, pa čak i djeca mlađeg osnovnoškolskog uzrasta internet koriste i po nekoliko sati dnevno, pri tom zaboravljujući i stavljajući u drugi plan svakodnevne školske i porodične obaveze. Osim toga, sve češće smo svjedoci medijskog nasilja u kojem su djeca i mladi često žrtve.

Ne treba osporavati činjenicu da sredstva masovnog informiranja mogu imati i pozitivnu ulogu u kvalitetnom provođenju slobodnog vremena djece. Međutim, mediji bi trebali više voditi računa o primjerenosti sadržaja djeci, jer oni kao nosilac slobodnih aktivnosti nisu uvijek na razini pozitivnog djelovanja i utjecaja, posebno na mlade. Česte su pojave destruktivnog utjecaja sredstava javnog informiranja na mlade. Sadržaji TV emisija, reality-showova, filmova i naročito sadržaji na internetu sa tematikom nasilja, brutalnog nipodaštavanja ljudskih vrlina i vrijednosti, ugrožavanja ljudskih života, pljačke, silovanja i sličnih prizemnih pobuda primitivaca i otpadnika ili odmetnika društva, vrlo često, bez cenzuriranja, odlaze u eter i nalaze žrtve labilnog karaktera među djecom i mladima, u kojima sve navedeno ostavlja trajne negativne posljedice. Sve navedeno, uz samostalno (individualno) i neracionalno provođenje ovakvog slobodnog vremena dovode do dehumanizacije odnosa u društvu.

Možemo zaključiti da je aktivnu ulogu djece i mladih u organiziranju aktivnosti u slobodnom vremenu preuzeila visokoprofesionalizirana mašinerija, a masmedij posreduje spektakle, zabavu, koncerte, utakmice i do najzabačenijih krajeva. Na ovaj način se u svijest djece i mladih unosi hedonizam i poplava raznog kiča i jeftine zabave. Masovna „kultura“ ima tendenciju gašenja individualnih inicijativa i aktivnosti ličnosti. Dakle, najveća briga ostaje školi i porodici kako da omoguće kvalitetno provođenje slobodnog vremena djece

PORODICA I SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH

Porodica predstavlja izuzetno bitan činilac u vaspitanju za slobodno vrijeme. Ona je najznačajniji faktor u razvoju i vaspitanju ličnosti, pa i u vaspitanju u slobodnom vremenu.

Slobodno vrijeme u porodici je bitno za razvijanje kvalitetnih porodičnih odnosa. Vaspitnu ulogu u kreiranju dječijeg slobodnog vremena ima porodična uključenost. Nije dovoljno provoditi vrijeme u istoj prostoriji, npr. dok djeca gledaju TV da roditelji izvode druge aktivnosti (čitanje, kuhanje i sl.). Djeca od najmanje dobi imaju potrebu da određeno vrijeme provode sa svojim roditeljima. Roditelji bi trebali znati da provođenjem određenog

vremena sa svojim djetetom razvijaju povjerenje, ljubav, bliskost, sigurnost, povezanost i podršku koja je važna za osamostaljenje i odrastanje djeteta. Zajedničko provođenje slobodnog vremena roditelja i

djece može se ostvariti korištenjem društvenih igara, zajedničkog čitanja i pisanja, igre uopće, zajedničkim obavljanjem kućnih poslova, porodičnog hobija, sporta i sl.

Od socijalizacije, vaspitanja i obrazovanja u porodici, kao i sociokulturnih faktora, u mnogome će zavisiti i organizacija dnevnog života unutar porodice, kao i slobodnog vremena koje ona ima na raspaganju. Zavisno od toga da li porodica živi u gradskoj ili seoskoj sredini imat će i drugačije mogućnosti za organizaciju i provođenje slobodnog vremena. Sadržajniji uvjeti za kulturni život porodice rezultirat će kreativnjim formiranjem radnih i kulturnih navika djece, jer podsticajna sredina utječe na učenje, usvajanje navika i vještina.

Porodica treba da bude organizator, posrednik, savjetnik i pokretač pojedinih aktivnosti slobodnog vremena. Prema tome, porodica je obavezna da u skladu sa svojim mogućnostima pruži povoljne uvjete za korištenje slobodnog vremena kod kuće. Aktivnosti slobodnog vremena u porodici mogu biti individualne i grupne. Dijete također ima potrebu da određene aktivnosti i samostalno realizira. Zajedničke aktivnosti u porodici mogu biti: razne društvene igre, bavljenje sportom i rekreacijom, društveno koristan rad, zajedničke šetnje, izleti, ljetovanja, zimovanja, posjeta kinu, pozorištu, izložbama, sportskim događajima.

Roditelji treba da vode računa o tome kako dodatne aktivnosti ne bi opterećivale djecu u obavljanju školskih obaveza. Izbor određenih aktivnosti slobodnog vremena treba prepustiti djetetu. Kada roditelji objektivno nisu u mogućnosti da se brinu o sadržaju slobodnog vremena djece, zbog prostornih, materijalnih ili organizacijskih razloga mogu ih upućivati u različite institucije koje mogu obezbijediti uvjete za kvalitetno provođenje slobodnog vremena. Nekontrolisano i nekvalitetno provođenje slobodnog vremena često vodi u različita neprihvataljiva ponašanja, na šta roditelje treba upozoravati kroz zajednički rad i aktivnosti u školi.

Iz mnogobrojnih istraživanja možemo se podsjetiti na neka stajališta:

- porodica pruža materijalnu i ekonomsku osnovu egzistencije djeci;
- porodica znatno manje upošljava djecu oko kućnih poslova (prosjek oko 1 sat u kućanskim poslovima, sa podjelom na „muške“ i „ženske“ poslove, a od onih koji ništa ne rade preko 80% su muškog spola);
- porodica je izgubila neposrednu obrazovnu funkciju (danас djeca po pravilu ne nastavljaju profesionalni život roditelja);
- slab utjecaj porodice u organizaciji slobodnog vremena djece – naročito kada su u pitanju adolescenti i djeca muškog spola (40% slobodnog vremena djeca provode u porodičnom krugu, dominiraju teme i sadržaji o učenju, najmanje razgovora o slobodnom vremenu);
- roditelji kontroliraju, stimuliraju i kažnjavaju (najviše koliko i kako djeca uče i troše novac, a najmanje kako provode slobodno vrijeme).

Porodice se razlikuju po tome kako planiraju slobodno vrijeme najmlađih članova kao što se razlikuju i po načinu na koji se odnose prema svakodnevnim obavezama. Uloga roditelja u strukturiranju slobodnog vremena mlađe djece veća je i zahtjevnija nego kod adolescenata, koji zapravo i ne žele

sudjelovanje roditelja u tome, osim u situacijama planiranja i finansiranja nekih putovanja. U takvim slučajevima važno je da je roditelj upoznat gdje će i s kim dijete biti, kakav je plan aktivnosti, kada tačno odlazi i kada se vraća, ko je sve u društvu, koliko često će se čuti telefonom i sl.

Kod djece osnovnoškolskog uzrasta roditelji još uvijek imaju udjela u planiranju, štaviše, djeca ih pitaju i traže od njih da im učine vrijeme zanimljivim. To je nekim roditeljima ponekad napor, jer su u potpunosti preuzeli na sebe obavezu osmišljavanja slobodnog vremena svoga djeteta. Umjesto da se opuste i uživaju, počinju shvaćati da je dijete uglavnom usmjereno na njihova kreativna rješenja kako da "ubije dosadu".

Djeci koja znaju da će mama ili tata uvijek imati neki prijedlog nije dovoljno ponuditi samo jedno rješenje, jer kada odigraju jednu zanimljivu igru i posjete zabavni park, ponovno će se čuti: "Meni je dosadno. Šta sad da radim?" Ovdje započinje dio dana kada velika količina slobodnog vremena postaje opterećujuća i za dijete i za roditelje. Djeca, posebno mlađoj, treba pomoći oko planiranja i organiziranja slobodnog vremena. O tome je potrebno razgovarati i bolje upoznati svoje dijete, vidjeti koji su njegovi interesi, kako doživljava sebe u tom slobodnom vremenu, što mu ono znači, kako funkcioniра kada je bez školskih obaveza, te što ono misli da bi trebalo raditi u slobodno vrijeme.

Važno je poštovati djetetove interese i ideje, te ga podsjetiti na sve što je željelo raditi ranije npr. tokom školske godine, a zbog školskih obaveza nije moglo. Potrebno je potaknuti golemu dječju kreativnost koja je, pod pritiskom školskih obaveza i nedostatka vremena, često sputana i neizražena, pa se djeca prepuste pasivnim aktivnostima poput višesatnog igranja kompjuterskih igrica i gledanja televizije.

Uloga roditelja nije neprestano nuditi djetetu gotova rješenja ili ih svjesno nametati da bi lakše "izašlo s njim na kraj", nego ponuditi djetetu različite mogućnosti: zajedno razmatrati šta bi se sve moglo raditi, ponuditi mu i predložiti nešto što roditelj zna, neke informacije, znanja, vještine. Dijete samo treba odlučiti što mu se sviđa, što želi istražiti i raditi.

Tako dijete uči birati od mnoštva ponuđenih prijedloga ono što njemu najviše odgovara i počinje kreativno, aktivno i odgovorno svojim odlukama stvarati vlastiti svijet. Roditelji takvim pristupom stvaraju uvjete u kojima djeca postaju samosvesna, razvijaju samopouzdanje, odnosno uče prepoznavati i razumijevati svoje potrebe, želje i interes. S vremenom će dijete znati šta želi raditi i kako će to ostvariti, a roditelji neće razmišljati umjesto njega i nuditi mu gotova rješenja. Time dijete postaje zadovoljno i sigurno u sebe te manje ovisno o roditeljima.

AKTIVNOSTI U SLOBODNOM VREMENU

Osnovne dimenzije slobodnog vremena:

- 1) vrijeme (kada i koliko)
- 2) materijalni prostor (otvoren – zatvoren)
- 3) socijalna sredina (broj i uzrast osoba)
- 4) aktivnosti (oblici i sadržaj)
- 5) preferiranje aktivnosti (oblici i sadržaji).

Aktivnosti u slobodnom vremenu nemaju vrijednosnu, već funkciju dokolice i socijalizacije. Moguće je razlikovati sljedeće aktivnosti (Branković, 2003):

- fizičko-rekreativne aktivnosti (interesiranje za šetnju, izlete, putovanja, sportske aktivnosti i sl.);
- altruističko-pedagoške aktivnosti (humanitarne i vaspitne aktivnosti);
- kulturno-estetske aktivnosti (posmatranje, doživljavanje i stvaranje kulturnih dobara u oblasti muzike, književnosti, filmske, pozorišne i likovne umjetnosti);
- manuelno-djelatne aktivnosti (dominiraju radne aktivnosti i radno stvaralaštvo kao hobi);
- religijske aktivnosti (posjete religijskim objektima, religijski skupovi, religijske službe);
- hedonističko-hazardne aktivnosti (hazardne igre, avanture i sl.);
- obrazovne aktivnosti (aktivnosti za sticanje znanja, umijeća i navika, te razvijanje određenih individualnih sposobnosti).

Kvalitet vremena određen je i životnim stilovima pojedinca. S obzirom na to da je slobodno vrijeme povezano sa slobodom izbora i motivacijom, ono uvijek proizvodi djelovanje koje može biti prihvatljivo ili neprihvatljivo. Mladi se danas uglavnom usmjeravaju ka elitnoj kulturi. Takav stil nazivamo hedonističko-intelektualni stil.

Bez obzira na bogatstvo aktivnosti u slobodnom vremenu, veliki broj pojedinaca koristi svoje vrijeme za obrazovanje. Da bi se u slobodnom vremenu moglo odvijati samoobrazovne aktivnosti, neophodno je omogućiti razvijanje pojedinačnih sposobnosti. Postoje nastojanja da se postepeno brišu granice između formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja. Isto tako, vidljiva je nepovezanost između školskog i izvanškolskog obrazovanja, te između znanja kojeg usvoji pojedinac i naučnih saznanja. Dakle, pojedinci su primorani da sve više koriste slobodno vrijeme da bi se obrazovali.

KREATIVNO KORIŠTENJE SLOBODNOG VREMENA

Najprije, potrebno je da odredimo pojam „kreativnost“. Kreativnost je mentalni proces koji uključuje stvaranje novih ideja, pojmove, ili rješenja problema, ili novih poveznica između postojećih ideja ili pojmove. Sa znanstvenog pogleda, smatra se kako proizvodi kreativnih misli sadrže originalnost i primjerenost. Alternativno i svakodnevno mišljenje pojma kreativnosti jeste jednostavno – stvaranje nečeg novog.

Slobodno vrijeme savremenog čovjeka stalno se povećava. Međutim, svaki čovjek ne zna iskoristiti količinsko povećanje fonda slobodnog vremena na produktivan način. To ne doprinosi dokolici niti

kvalitetu života. Dakle, za razumno korištenje slobodnog vremena možemo vezati pojmove produktivnog i neproduktivnog ponašanja pojedinaca.

Neproduktivnim ponašanjem pojedinci upražnjavaju aktivnosti kojima se iscrpljuju mogućnosti unošenja promjena u slobodno vrijeme kako bi se uspostavila određena ravnoteža. Povećanje slobodnog vremena kod takvih pojedinaca ne predstavlja pozitivnu promjenu, već najčešće opasnost da se još više otisnu u upražnjavanje neprihvatljivih aktivnosti. Produktivno ponašanje u slobodnom vremenu ispoljavaju pojedinci koji sebe smatraju bitnim činiocem slobodnog vremena. Takvo ponašanje doprinosi obogaćivanju ličnosti.

Primjer neproduktivnih poruka i primjera koji roditelji najčešće šalju djeci: „Kako ti može biti dosadno? Kad sam ja bila mala, nikad mi nije bilo dosadno. Idi, igraj se!“

Slobodno vrijeme djece i mladih - preporuke za roditelje

Bez obzira koliko roditelji bili umorni od profesionalnih obaveza, oni se trebaju baviti svojom djecom, zajednički, sadržajno s njima provoditi slobodno vrijeme, raditi s njima ono što djeca vole. Shvaćamo li dijete kao mladog čovjeka, a djetinjstvo kao autohton period življenja u sveukupnosti čovjekovog vijeka, mnogo čemo manje grijesiti u našim postupcima prema djeci. Pri tome ne trebamo podcenjivati dijete i njegovu potrebu da na svoj djetinji, ali jedino takav mogući ljudski način živi svoj život djetinjstva.

Stoga je važno:

- ne obezvređivati djetetove snage, rezultate, načine istraživanja i komuniciranja;
- ne prisiljavati dijete da živi po našim mjerilima, modelima odraslih;
- ne upućivati dijete na pasivni, imitativni put, već na stvaralački, jedino vrijedan način življenja;
- ne nuditi djetetu lažne vrijednosti tobožnje „umjetnosti“, kao npr. bezvrijedne, kliširane TV programe;
- ne manipulirati djecom prikazujući (kroz priredbe, natječaje, izložbe) prave ili iznuđene dječije kreativnosti (javna „mučenja“ djece).

Vrijeme provedeno sa vašom djecom je najdragocjenije!

III UNUTRAŠNJA MOTIVACIJA DJETETA - KAKO JE POTICATI UNUTAR PORODICE

Često se susrećemo sa pitanjima roditelja kako „natjerati“ dijete da uči? Pošto prisila kao odgojna metoda rijetko daje željene rezultate pogotovo kada je riječ o motivaciji, željeli smo da roditeljima kroz ovu brošuru približimo sam pojam motivacije, šta je to unutrašnja motivacija i kako je poticati na pravi način.

Roditelji se najčešće javljaju u Savjetovališta kada osjetе da nemaju dovoljno resursa da se sami nose sa problemom ili onda kada problem eskalira (npr. kada djeca bježe sa nastave ili imaju nekoliko negativnih ocjena) što se obično dešava po ulasku u pubertet.

ŠTA JE MOTIVACIJA?

U psihologiji se motivacija definira kao stanje u kojem smo iznutra pobuđeni nekim potrebama, porivima, željama ili motivima na određeno ponašanje usmjereni prema postizanju nekog cilja. Motivacija predstavlja sve ono što potiče na aktivnost, što tu aktivnost usmjerava i određuje joj intenzitet i trajanje. Intenzitet motivacije zavisi od temperamenta osobe odnosno djeteta, snage motiva, te od atraktivnosti i blizine cilja.

Unutrašnji ljudski faktor koji izaziva odnosno pokreće, usmjerava, održava i obustavlja ljudsku aktivnost naziva se motiv. Postoje razni motivi koji se javljaju unutar nas i koji se svakako razlikuju od osobe do osobe. Sam motiv utječe značajno na intenzitet motivacije jer što je snažniji motiv to nam je cilj važniji, a samim tim smo i više motivirani da ga ostvarimo.

Spomenuli smo i da intenzitet motivacije zavisi i od cilja, njegove atraktivnosti i blizine odnosno koliko nam se određeni cilj čini blizak ili dalek. Ukoliko nam se cilj već na samom startu čini dalek i nedostizan to će sigurno utjecati na našu motivaciju i želju da uopće probamo postići željeni cilj. Tako je i sa djecom.

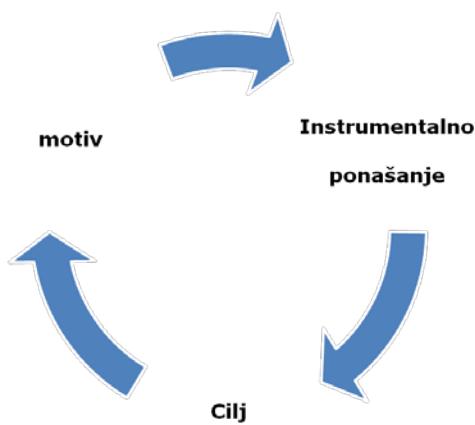
Na koji način blizina ili udaljenost željenog cilja utiče na unutrašnju motivaciju, prikazano je u sljedećem primjeru: Dijete ima problem sa matematikom, recimo razlomcima. Došlo je iz škole i dobilo negativnu ocjenu. Želimo da vježbamo sa djetetom kako bi savladalo nejasno gradivo i popravilo ocjenu. Ukoliko krenemo sa objašnjavanjem množenja i dijeljenja razlomaka, jer je upravo iz toga dijete dobilo negativnu ocjenu, nećemo mnogo uraditi. Naprotiv, može se desiti da se dijete još više obeshrabri jer je to nešto što ne zna i što mu ne ide, te da u potpunosti izgubi želju da savlada to gradivo.

Važno je krenuti postepeno, odnosno **željeni cilj podijeliti na više manjih ali dosežljivih ciljeva**. Bodrili dijete da proba ostvariti zadane ciljeve i obavezno pokazati svoje oduševljenje, te ga pohvaliti kada postigne određeni cilj („Bravo!“, „Vidiš da ti to možeš!“, „Nisam ni sumnjala da nećeš uspeti!“, „Svaka čast!“ i sl.). Na taj način potičemo dijete da se trudi i pozitivno utječemo na njegovo samopouzdanje.

MOTIVACIJSKI CIKLUS

Kao što smo već spomenuli svaka naša aktivnost tj. naše ponašanje je izazvano određenim motivom.

Motivacijski ciklus ponašanja počinje od motiva, nastavlja se instrumentalnim ponašanjem za zadovoljavanjem motiva, pri kojem moramo savladati određene prepreke kako bi došli do cilja. Postizanjem cilja se završava jedan motivacijski ciklus, a nakon nekog vremena s pojmom neke nove potrebe, nagona ili motiva ciklus počinje ponovo. Motivacijski ciklus ponašanja se najčešće prikazuje u obliku zatvorenog kruga.

Na primjer: Dijete želi da mu kupimo biciklo. Nakon što dobije biciklo potrebno je neko vrijeme da bi ga dijete naučilo voziti, a nakon što je savladalo tu aktivnost motiv koji ju je izazvao je zadovoljen. Kao što smo već rekli: nakon zadovoljenja jedne potrebe obično se nakon izvjesnog vremena javlja nova i tako stalno u krug.

PODJELA MOTIVACIJE

Motivacija se dijeli na:

- unutrašnju (intrinzičnu) i
- vanjsku (ekstrinzičnu).

Unutrašnja motivacija (intrinzična) predstavlja sve ono što nas iznutra navodi na aktivnost i određuje njen smjer, intenzitet i trajanje. Neovisna je o mogućim materijalnim i socijalnim dohicima. Kada je učenje u pitanju to bi značilo da je učenje motivisano znatiželjom i interesom za sadržaj učenja. Dakle, možemo reći da kada nešto radimo s ljubavlju i zbog toga što nam to pričinjava zadovoljstvo ili zato što nas to posebno interesuje, da to predstavlja unutrašnju motivaciju.

Pojedinci koje pokreće unutrašnja motivacija pokazuju daleko više kreativnosti, interesovanja, uzbudjenja i veću ustrajnost ka postizanju cilja. Primjer unutrašnje motivacije bilo bi dijete

koje rado ide na čas tjelesnog ili trenira neki sport zato što to voli i jer mu to pričinjava zadovoljstvo, ili vježba matematiku, jer mu se dopada taj predmet ili ga posebno interesuje. Ukoliko to radi da bi dobilo ocjenu i zadovoljilo želje roditelja tada je riječ o vanjskoj motivaciji.

Vanjska motivacija (ekstrinzična) predstavlja sve ono što nas izvana navodi na aktivnost i određuje njen smjer, intenzitet i trajanje. U potpunosti je ovisna o nagradama tj. mogućim materijalnim i socijalnim dohicima.

Također, vanjska motivacija je pod snažnim utjecajem poticaja ili pritisaka koji dolaze izvana i usmjerena je na ispunjavanje obaveza. Upravo zbog toga vodi površnom pristupu aktivnosti, a često je prisutan i strah od neuspjeha.

Na primjer: Kada dijete uči zbog ocjene i nagrade koju će dobiti od roditelja za tu ocjenu, tada govorimo o vanjskoj motivaciji. Kada ispunjava svoje obaveze samo da bi izbjeglo kaznu ili da bi dobilo džeparac i tada govorimo o vanjskoj motivaciji.

Dakle, ponašanje djeteta u potpunosti ovisi o poticajima ili pritiscima koji dolaze s vana i ako nema nagrade nema niti aktivnosti.

Unutrašnja motivacija odražava vlastiti cilj, proizlazi iz vlastitog interesa i želje za novim saznanjem, razvijanjem, istraživanjem i izazovima. Značajna je jer je snažan pokretač i osigurava upornost, zalaganje, trud i usmjerenost ka cilju bez obzira na prepreke sa kojima se dijete susreće.

Postavlja se pitanje na koji način roditelji potiču unutrašnju motivaciju kod djece, a kako je sputavaju?

Prethodno je pomenuto da intenzitet unutrašnje motivacije ovisi o nekoliko faktora. Također je važno naglasiti da **unutrašnja motivacija traži poticajne uvjete i lako može biti poremećena raznim nepoticajnim uvjetima**. Kada govorimo o djeci ovo se najviše odnosi na odgojne postupke roditelja. Dakle, zavisno od toga koji odgojni stil roditelji imaju i na koji način komuniciraju sa svojom djecom, mogu značajno poticati ili sputavati unutrašnju motivaciju djece.

Gruba podjela odgojnih postupaka je na **djelotvorne i nedjelotvorne odgojne postupke**.

Djelotvorni odgojni postupci su ona ponašanja kojima njegujemo naš odnos s djetetom kao što su jasna i otvorena komunikacija, aktivno slušanje, međusobno uvažavanje i poštovanje.

To su odgojni postupci u kojima se oslanjamо jedni na druge, dogovaramо se i gradimo povjerenje, a ujedno i na najbolji način razvijamo samopouzdanje i samopoštovanje kod djece, te **potičemo unutrašnju motivaciju**.

Nedjelotvorni odgojni postupci su sva ona ponašanja kojima „ubijamo“ naš odnos sa djetetom. To bi bilo često kritikovanje, napadanje, naređivanje, kažnjavanje, okrivljavanje i prigovaranje. Svakako sve ovo negativno utječe na psihološki razvoj djeteta, na njegovu ličnost, samopouzdanje i samopoštovanje, te značajno utiče na procese samomotivacije. Zbog stresa koji nosi svakodnevni život, umora i problema na poslu, često su roditelji skloni kritikovanju i osuđivanju djece, te se dešava da djeci kažu i ono što ne misle.

Primjer:

Ukoliko se djeci često obraćamo rečenicama : „Nikada ništa neće biti od tebe.“, „Nesposoban si.“, „Kako si samo neodgovoran, stalno gubiš svoje stvari.“, „Nisam ni očekivala da će biti bolja ocjena.“, „Glupane.“, „Baš si smotan , pusti mene ja ću to uraditi“... **štetimo djetetu više nego što to možemo zamisliti**.

Omalovažavajući i podcenjujući dijete ubijamo njegovo **samopouzdanje i samopoštovanje**. Dijete se osjeća krivo, odbačeno, nevoljeno, te osjeća nepravdu. Ukoliko se to konstantno ponavlja djeca će se naviknuti da se tako osjećaju, prestat će da se trude i počet će da vjeruju da ne mogu više i bolje.

Često čujemo od djece koja imaju loš školski uspjeh, da ne žele da se trude kada oni svakako ne mogu bolje, i da bez obzira kakav uspjeh postigli, roditelji neće biti zadovoljni s njima.

Nemojte nikada zaboraviti da je djeci važno da ispune vaša očekivanja i da vas učine ponosnim i sretnim. Zato je važno pohvaliti ne samo dobar rezultat već i uloženi trud. Umjesto stalnog kritikovanja i podcenjivanja koji u potpunosti „ubijaju“ unutrašnju motivaciju, budite motivirajući roditelj. S obzirom da se u osnovi unutrašnje motivacije i za njeno nastajanje nalaze osjećaj kompetentnosti „ja to mogu“, osjećaj neovisnosti odnosno autonomije „ja to mogu sam“, i pozitivna slika o samome sebi, **motivirajući roditelj ohrabruje, pohvaljuje i zanima se za postupke djeteta, te prihvata i potiče djetetovu individualnost**.

Pomaže mu da razvije samopouzdanje i unutrašnju motivaciju, šaljući mu bilo ponašanjem ili riječima poruke:

- Vjerujem ti i vjerujem u tebe;
- Ja te slušam;
- Brinem se o tebi i za tebe;
- Jako si mi važan;
- Znam da ti to možeš;
- Važno je truditi se;
- Ja te razumijem.

Za poticanje unutrašnje motivacije, osim prethodno navedenih poruka potrebno je :

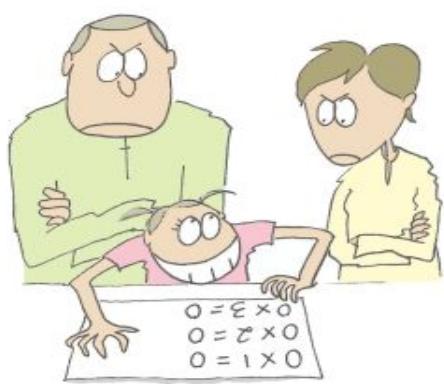
- Ponuditi pomoći djetetu u traženju rješenja ;
- Podučiti dijete kako se traže rješenja ;
- Ohrabriti dijete, pomoći mu u traženju izbora ;
- Biti uz dijete ;
- Prihvatići mogućnosti svog djeteta ;
- Dijete nikada tjelesno kažnjavati.

Načini na koje se ove poruke mogu iskazati su različiti, ali tek kada su iskreno izrečene će doprijeti do djeteta i poticati njegovu unutrašnju motivaciju.

UOBIČAJENI UZROCI PADA MOTIVACIJE

Najčešće se događa da roditelji o djetetovom ponašanju misle jedno dok se iza njega krije nešto sasvim drugo. Uobičajeni uzroci pada motivacije i averzije prema učenju su:

- **Pobuna protiv roditelja** – najčešće se javlja kada je prisila kao odgojni metod dominantna u odgoju djeteta. Ukoliko dijete često prisiljavamo na nešto, namećemo svoje mišljenje, mnogo očekujemo i strogo ga nadziremo, te koristimo rečenice kao što su: „Uradi kako ja kažem!“, „Ne interesuje me šta ti misliš.“, „Želim da sutra bude petica iz pismenog!“, teško da ćemo postići bilo kakav uspjeh. Naprotiv! **Sama činjenica da nas neko na nešto prisiljava stvara odbojnost prema tome i umanjuje želju da bar pokušamo, a tako je i sa djecom.** Moguće je da djeca iz straha budu poslušna i uspješna u školi ali se može desiti da u jednom određenom trenutku (najčešće u periodu puberteta) počinju da prkose roditeljima i ne žele da uče. Djeca

ponekad namjerno provokiraju svoje roditelje lošim školskim uspjehom, jer je to kako kažu jedini način da prkose i nerviraju svoje autoritarne(stroge) roditelje.

- **Pobuna protiv sistema** – dešava se često zbog zastarjelog sistema obrazovanja i načina predavanja. Obično motivacija kod djece pada kada se nagomilava sadržaj koji treba da savladaju, kada treba da uče napamet, zbog zastarjele tehnike poučavanja i slično. Istina je da su to problemi koje ne možemo riješiti ali je zato važno da budemo tu za svoju djecu i da oni u nama vide podršku. Moramo im pružiti pomoć kada im je potrebna i naučiti ih kako se uči, kako iz gradiva izvući najvažnije, kolika je važnost redovnog učenja i obavljanja svojih obaveza kako ne bi došlo do zasićenja koje je također čest uzrok pada motivacije.

- **Nerazvijen osjećaj odgovornosti** - odgovornost kod djece se razvija kontinuirano i još od ranog djetinjstva. Dok su još mala djeci treba davati zadatke primjerene njihovom uzrastu npr. učiti ih da spremaju svoje igračke, papuče i sl..

Dalje kako djeca rastu nastavljamo ih poticati na odgovornost tražeći da poštuju dogovor koji smo s njima napravili, ispunjavaju svoje obaveze i sl.. Ukoliko ih naučimo da smo im stalno na raspolaganju i da umjesto njih izvršavamo njihove obaveze (čitanje ili pisanje lektire, pisanje sastava, crtanje radova i sl.) sigurno da će to utjecati na njihov odnos prema školi i svojim obavezama. Imat će manje odgovornosti i biti opušteniji jer znaju da će roditelji uvijek biti tu da umjesto njih urade ono što oni nisu uradili.

- **Pubertetske "mušice"-** (hormoni, pad koncentracije, nesretna ljubav, nezainteresiranosti i sl.).

- **Loše društvo** - utjecaj vršnjaka i norme koje grupa nameće imaju veliki značaj u životu djeteta.

Neizbjježno je da će vršnjaci imati veliki utjecaj na ponašanje djeteta, tako da ako je među grupom djetetovih vršnjaka aktuleno bježanje s časova, veoma lako se može desiti da dijete radi pripadnosti i svog statusa unutar grupe počne bježati s časova, zajedno s ostalim vršnjacima. Međutim, ne treba zaboraviti da je ipak najvažnije ono što smo mi gradili sa djetetom svih godina. Dobar odnos uz uzajamno uvažavanje, povjerenje, bliskost i otvorenu komunikaciju bit će najbolja prevencija svih poteškoća sa kojima ćemo se susretati u budućnosti. Biti prisutan u životu djeteta će nam omogućiti da na vrijeme primjetimo ono što nam se ne dopada i pravovremeno djelujemo.

Poticanje unutrašnje motivacije kod djece u krugu porodice – preporuke za roditelje

1. *Pružite djetetu mogućnost izbora i priliku za samoinicijativu jer to potiče unutrašnju motivaciju i omogućava veći osjećaj autonomije!*
2. *Podržite dijete u onom što ga interesuje!*
3. *Pomožite mu u postavljanju njihovih ciljeva!*

4. Potičite ga da vjeruje u svoju snagu i sposobnosti, ohrabrujte ga ako se zaustavi („Znam da ti to možeš.“, „Vjerujem u tebe.“, „Probaj.“ i sl.)!
5. Razgovarajte s djetetom o budućnosti!
6. Smanjite strah od neuspjeha. Učenju pristupite kao svečanosti, a ne kao prisilnom radu!
7. Potičite težnju ka uspjehu i očekivanje uspjeha riječima: „Nadam se da će to biti dobra ocjena.“, „Voljela bih.“ i sl., umjesto da zahtijevate i naređujete: „Hoću da sutra bude petica iz testa i ne interesuje me ništa drugo!“
8. Budite pozitivni, cijenite i izrazite svoju zahvalnost ne samo za postignuti rezultat već i za uloženi trud. Nekada bez obzira koliko je uloženo truda i učenja na kraju ne bude željena ocjena. Ukoliko dijete kući dočekamo sa riječima osude i kritike zbog loše ocijene to će utjecati na djetetovu unutrašnju motivaciju, na način da će izgubiti volju i želju za učenjem kad i pored svog uloženog truda i rada ocjena nije zadovoljavajuća. Ne smijemo zaboraviti da je i dijete jednako razočarano kao i mi. Važno je pokazati razumijevanje i pohvaliti uloženi trud i biti podrška kako bi na najbolji način poticali unutrašnju motivaciju.
9. Uzor je jako značajan! O uzoru kojeg vi poštujete i čijim vrijednostima se divite razgovarajte sa djecom ili pred djecom.

Identifikacija sa roditeljima ima veliku ulogu u odgoju pa tako i na taj način utječemo na djecu odnosno na njihovu unutrašnju motivaciju. Važno je naglasiti da škola jeste važna ali nije najznačajnija u životu djeteta. Dosta vremena provedemo razgovarajući o školskim obavezama i ocjenama, zaboravljajući ono najvažnije, a to je *kvalitetno provedeno vrijeme sa djetetom*.

Trudite se što više vremena provoditi s djecom, družiti se sa njima i zabavljati, pružiti im što više ljubavi jer ćete na taj način odgojiti samopouzdano i sretno dijete koje će postizati bolji uspjeh.

U radu sa djecom idite postepeno, osigurajte im tempo i zadatke u kojima se mogu osjećati uspješno, jer upravo je uspjeh najjači motivator!

IV ODGOJNI STILOVI RODITELJSTVA I NJIHOV UTJECAJ NA DIJETE

Roditelji se razlikuju prema načinu na koji svoju djecu pokušavaju naučiti različitim karakternim osobinama, samodisciplini i moralnom ponašanju, odnosno prema odgojnim stilovima. Stil roditeljstva predstavlja stav koji roditelji imaju o odgoju, odnosno emocionalnu klimu u kojoj se odvija interakcija roditelj - dijete. Kojem odgojnog stilu neko pripada zavisi od toga na koji način postavlja pravila i donosi odluke, kako komunicira sa djetetom, na koji način iskazuje ljubav i kako disciplinira dijete.

Postoje dvije dimenzije roditeljstva koje su posebno vezane za razvoj djeteta:

- **Roditeljska toplina** koja se odnosi na količinu podrške, ljubavi i ohrabrenja koju roditelji pružaju djetetu. Nasuprot tome jeste ravnodušnost, odbacivanje, neiskazivanje osjećaja;
- **Roditeljski nadzor** se odnosi na reguliranje ponašanja djeteta kroz postavljanje pravila ponašanja i ograničenja kojih se dijete treba pridržavati. Na drugom kraju ove dimenzije jeste popustljivost prema djetetu.

Ovisno o tome koliko roditelji pokazuju topline prema djetetu i koliko mu zahtjeva postavljaju (nadzor), možemo razlikovati četiri roditeljska stila: **autoritarni** (strog), **liberalni** (popustljivi), **ravnodušni** (zanemarujući) i **autoritativeni** (demokratski).

AUTRORITARNI (STROGI) ODGOJNI STIL

Ovaj stil karakterizira strog nadzor nad dječijim ponašanjem i slabije iskazivanje emocija. Autoritarni roditelji su vrlo zahtjevnici, uspostavljaju strugu kontrolu nad ponašanjem djeteta, a ispunjenje svojih zahtjeva osiguravaju prijetnjom i kaznom. Najčešće postavljaju visoka očekivanja ne uzimajući u obzir realne mogućnosti djeteta što predstavlja prevelik pritisak za dijete koje želi svim silama ispuniti očekivanja roditelja.

Roditelji smatraju da je njihov primarni odgojni cilj učenje samokontrole i poslušnosti, pa postavljaju pravila koja ne objašnjavaju, dijete često kritiziraju, zastrašuju, kažnjavaju i ističu uglavnom negativne strane djetetove ličnosti i

ponašanja.

Autoritarni roditelji često nemaju razumijevanje za dječije potrebe i želje i veliki dio komunikacije između roditelja i djeteta svodi se na zapovjedi – npr.: “Ti to moraš! / Ako nećeš to uraditi, bit ćeš kažnjen!” Iako su neka pravila neophodna za socijalizaciju djeteta, odnosno kako bi prihvatile određena pravila ponašanja koja vrijede u društvu, neka pravila su posljedica izražene potrebe roditelja da dijete odgoje u poslušnu osobu koja će ispunjavati sve zahtjeve bez prigovora, pa svaki neposluh i bunt djeteta pokušavaju ugasiti na samom početku. Međutim, kada dijete treba slijepo poštovati pravila i kada tih pravila ima previše, ne razvija se njegovo kritičko mišljenje, odnosno to utječe na njegov kapacitet donošenja inteligentnih prosudbi u odrasloj dobi, na nivo samopouzdanja, na mogućnost stvaranja kvalitetnih odnosa i na razinu povjerenja u druge osobe.

Rezultat ovakvog odgoja na dijete:

- Nisko samopoštovanje i samopouzdanje djeteta;
- Nedostatak povjerenja u sebe i u druge;
- Uplašeno i povučeno dijete koje se teško uključuje u igru sa vršnjacima;
- Sklonost djeteta ka promjenama raspoloženja, agresivnom i antisocijalnom ponašanju.

POPUSTLJIVI (PREZAŠTIĆUJUĆI) ODGOJNI STIL

Prezaštićujući roditelji pružaju puno ljubavi, ali postavljaju malo ograničenja djetetovom ponašanju. Ispunjavaju sve djetetove želje i nastoje dijete zaštititi od svih štetnih utjecaja i realnog svijeta koje će kad tad morati upoznati, zaboravljajući na mudrost poslovice: „Brodovi jesu najsigurniji u luci, ali nisu za to napravljeni.“

Prezaštićujući roditelji čine za dijete i ono što ono samo može dobro uraditi i na taj način mu šalju poruku da ono nije sposobno to samo uraditi.

Rezultat ovakvog odgoja na dijete:

- Dijete sa slabom samokontrolom (impulsivno) jer nikada nije moralo da poštuje određena pravila i granice, već uvijek očekuje ispunjenje želja „odmah i sad“.
- Nezrelo i razmaženo dijete - „mali tiranin“. Dijete ima teškoće u prilagodbi koje su, također, povezane s postavljanjem granica u ponašanju prema drugim ljudima. Npr. u igri s drugom djecom želi da sve bude po njegovom, da se druga djeca njemu pokoravaju i ugađaju njegovim željama, baš kao što to rade njegovi roditelji. Tada najčešće nastaju problemi jer i druga djeca žele da se udovoljava njihovim potrebama i željama.
- Dijete se teško osamostaljuje jer su roditelji uvijek tu da umjesto njega obave zadatke i uklone prepreke. Također, dijete je često nesigurno, preosjetljivo i emocionalno nestabilno (nezrelo).

RAVNODUŠAN ILI INDIFERENTAN ODGOJNI STIL

Ravnodušni (zanemarujući/zapostavljujući) roditelji daju previše slobode djetetu, ne postavljaju granice i emocionalno su hladni, odnosno emocionalno odbacuju dijete ili nemaju vremena da se brinu o njima. Roditelji ne znaju gdje im je dijete, šta radi i s kim se druži.

Rezultat ovakvog odgoja na dijete

- Djetetovo neprijateljstvo i otpor;
- Nedostatak socijalnih kompetencija;
- Neuspješnost u školi;
- Kada odraste, dijete iskazuje neka društveno neprihvatljiva ponašanja.

AUTORITATIVNI (DEMOKRATSKI) ODGOJNI STIL

Demokratski odgojni stil najpozitivnije djeluje na djetetov socijalni razvoj. Roditelji su brižni i osjetljivi prema djeci, pružaju im podršku, ali istovremeno postavljaju jasne granice i čine porodični život predvidljivim.

Ovaj stil roditeljstva temelji se na emocionalnoj toplini, ali i poštovanju dječe potrebe za samostalnošću. Glavni odgojni ciljevi autoritativnih roditelja su djetetova značajka, kreativnost, sreća, motivacija, sloboda izražavanja mišljenja i osjećaja.

Njihova roditeljska uloga je savjetnička, a ne kontrolorska. Roditelji su u svom ponašanju dosljedni i jasni u postavljanju granica oko onoga šta je dopušteno, a postavljene granice i pravila djetetu objašnjavaju i obrazlažu. Potiču samostalnost i odgovornost, uvažavaju potrebe djeteta, ali pri tome ne zanemaruju vlastite. Roditelji znaju da nisu savršeni, da mogu pogriješiti u odnosu na dijete, ali da se znaju i mogu izviniti djetetu. Na taj način dijete uči da je pogriješiti ljudski i da postoje načini da se isprave greške.

Odgajanje djeteta da postane osoba koja će dobro iskoristiti svoje potencijale, postati sretan i produktivan čovjek, koji će dobro misliti o sebi i drugima je odgojni cilj autoritativnih roditelja koji traži svakodnevni napor.

Rezultat ovakvog odgoja na dijete

- Samostalno i samopouzdano dijete;
- Dijete pokazuje dobru socijalnu prilagodljivost i emocionalnu zrelost;
- Dijete kontrolira svoje ponašanje u skladu sa zahtjevima situacije;
- Prijateljski orientirano dijete prema drugim ljudima;
- Dijete slobodno izražava svoje mišljenje i osjećanja.

U stvarnom životu nema potpuno čistog odgojnog stila nego roditelji koriste različite odgojne metode i odgojne stilove u zavisnosti od same situacije u kojoj se nalaze, temperamenta djeteta i njegovog uzrasta. Ne možemo postavljati ista pravila i nadzor malom djetetu i djetetu koje ide u školu ili adolescentu.

Ne postoji recept za odgoj, a i sami roditelji koji imaju više djece govore o tome kako je svako njihovo dijete različito, sa različitim temperamentom, potrebama. Neka djeca brzo odustaju od svojih zahtjeva, dok su neka vrlo uporna i potrebno im je više vremena da prihvate roditeljska obrazloženja. Ono što je zajedničko za svu djecu jeste da je važno da se uvažavaju njihove razvojne spremnosti, njihove potrebe, da se dijete osjeća voljenim, ali isto tako i da mu se postavljaju određene granice, odnosno pravila koja trebaju biti jasna, konkretna i dobro objašnjena djetetu, te da su roditelji dosljedni u njihovom sprovođenju.

Djetetu su potrebne jasno određene granice jer mu one daju strukturu, odnosno jasna pravila šta je dozvoljeno i prihvatljivo, a šta nije. Granice su putokazi, smjernice koje djetetu omogućavaju predviđanje posljedica svog ponašanja i snalaženje u situacijama kada roditelji nisu tu, što mu pruža određenu sigurnost i povjerenje u druge osobe. Imajte na umu da djeca uvijek testiraju vaše granice strpljenja i nastoje pomaknuti postavljene granice (Npr. *Desetogodišnjak koji ima izlazak do devet sati kaže roditeljima: "Ali svi imaju izlazak do deset!"*).

Neka djeca na pokušaj ispravljanja njihovog ponašanja reagiraju vrlo negativno, npr. postaju agresivna ili pasivna. Važno je postići da dijete prihvati sugestiju koju mu dajemo, a to ćemo lakše postići ako jasno objasnimo zašto ne želimo da se ponaša na određeni način, koje posljedice to ponašanje može imati i potom dosljedno tražimo takvo ponašanje.

Granice koje postavljamo djeci ne smiju biti krute i preuske, ali ni preširoko postavljene. Naime, ako postavimo pravila koja nisu logična nego samo odražavaju moć roditelja ("Zato što ja tako kažem!") stvaramo ozračje u kojem dijete nema mogućnosti ili se plaši izraziti svoje potrebe i osjećaje jer ono naše odgojne poruke tumači kao da ne uvažavamo njegovo mišljenje, ne vjerujemo mu i ne zanimaju nas njegovi problemi. S druge strane, ukoliko su granice preširoko postavljene, dijete će se ponašati preslobodno i neće razviti osjećaj odgovornosti prema sebi i drugima.

Utjecaj odgojnih stilova na dijete - preporuke za roditelje

- *Hvalite svoje dijete, a najviše pažnje poklanjajte dobrom ponašanju svog djeteta jer mu na taj način dajete do znanja da je njegovo ponašanje poželjno i da s njim treba i nastaviti.*
- *Postavite djetetu granice. Važno je da tačno zna šta očekujete od njega.*
- *Sjetite se da djeca najviše uče oponašanjem odraslih. Zato, dok učite djecu da ne lažu, kradu ili psuju, budite sigurni da i sami to ne činite.*
- *Želite li kod djeteta promijeniti neko njegovo ponašanje, važno je da budete istrajni. U početku će ono možda misliti da niste ozbiljni u svojoj namjeri, zato morate dokazati da mislite ozbiljno i da nećete popustiti. Svaki put kada se dijete ponaša na neželjeni način, jasno mu recite da to nećete tolerirati.*
- *Pratite pridržava li se dijete pravila koje ste dogovorili. Ne postavljajte pravila na kojima i sami niste spremni istrajati.*
- *Neka dijete unaprijed zna koje su posljedice njegova ponašanja. Npr. Ako ne uradim zadaću, neću moći izaći.*

Savršeno roditeljstvo je tvorevina mašte, ono ne postoji, kao što ne postoji savršeno dijete. Međutim, roditeljstvo se može učiti!

Nadamo se da vam je ova brošura pomogla da osnažite vašu roditeljsku ulogu i pružite adekvatnu podršku vašem djetetu na putu odrastanja.

Ukoliko vam na tom putu zatreba bilo koji savjet, možete nam se obratiti putem tel.: 033/572-050, e-maila: savsar2001@yahoo.com ili putem web stranice: www.porodicno.ba

Iskreno Vaša Kantonalna javna ustanova „Porodično savjetovalište“ Sarajevo

V LITERATURA

Mahmutović Arzija i dr., „Slobodno vrijeme mladih“, Fojnica 2010.

Pehar – Zvačko Lidija, „Slobodno vrijeme mladih ili...“, Sarajevo 2003.

Čunović Kristina, Vuković Zdravko, „Slobodno vrijeme mladih“, Karlovac 2005.

Popadić Rade, „Slobodno vrijeme mladih kao pedagoški problem“,
<http://www.filozof.org/pdf%20format/zbornik2/Rade%20Popadic.pdf>

Juul, J.: Vaše kompetentno dijete, Edua, Zagreb, 1996.

Zoran Milivojević, Katja Bilban, Vida Kokelj, Miša Kramberger , Tjaša Steiner, Borut Kožuh Naslov:
„Mala knjiga za velike roditelje”, Psihopolis, Novi Sad, 2009.

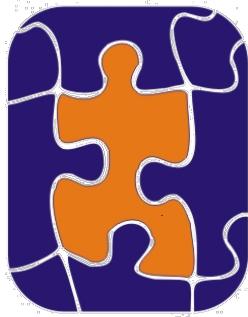
Holcer, J.: „Uspješan roditelj, uspješno dijete”, Šahinpašić, Sarajevo, 2009.

J. Delač Hrupelj, D. Miljković, G. Lugomer Armano : „Lijepo je biti roditelj”, Creativa, Zagreb, 2000.

Beck, R.: „Motivacija”, Naklada Slap, 2009.

Senjak M., Budislavljević, T.: „Škola za uspješno roditeljstvo”, „Udruga plavi telefon”, Zagreb,
<http://www.plavi-telefon.hr/pdf/skola-za-uspjesnije-roditeljstvo.pdf>

KANTONALNA
JAVNA USTANOVA

PORODIČNO
SAVJETOVALIŠTE
SARAJEVO

Telefoni

033 572 050

033 209 112

Fax:

033 572 050

E-mail

savsar2001@yahoo.com

Web

www.porodicno.ba